

○ Een streep in het zand

- Verdedigingstrategieën voor kunstsubsidies in een neoliberale tijdperk -

De Hollandse kunstsector is als een konijn in een koplamp dat passief zijn eigen teloorgang ondergaat, terwijl het nieuwe kabinet gigantisch snijdt in het cultuurbudget. Waarom speelt de kunst geen rol in de opkomst van neoliberale samenlevingen? Waarom blijken de huidige stigma's die de kunst krijgt opgelegd zo effectief? En vooral: wat is uiteindelijk de beste verdedigingsstrategie voor de kunst?

Tobias Kokkelmans in samenwerking met David Pledger
(vertaling Elfie Tromp)

Soms is het goed je oor te luisteren te leggen bij iemand van buitenaf. Vooral wanneer diegene het conflict tussen de kunst en het neoliberale gedachtegoed al geruime tijd heeft kunnen ervaren in een land als, bijvoorbeeld, Australië. Ik besloot David Pledger te interviewen, directeur van het samenwerkingsproject tussen de Australian Council for the Arts en IETM (International Network for Contemporary Performing Arts). Momenteel verblijft hij in Brussel en heeft Pledger geen directe relatie met de Nederlandse kunstsector.

Desalniettemin is hij heel duidelijk over de impact van de verwachte kortingen op het Nederlandse budget voor de

kunst: "Denk niet dat dit alleen jullie probleem gaat worden. Dit wordt ook mijn probleem."

Het is momenteel duidelijk dat er 200 miljoen euro bezuinigd zal worden op het cultuurbudget van het ministerie van OCW. Omdat culturele erfenis en amateurkunst waarschijnlijk gespaard zullen worden door het nieuwe Kabinet Rutte, zullen de professionele podiumkunsten het hardst geraakt worden. Een bezuiniging van meer dan 50% over de gehele theatersector is niet onrealistisch.

David Pledger: "Zo'n rechtstreekse aanslag op de professionele kunsten komt meestal door een veronderstelling van neoliberale aard. Een paar weken geleden stond er in *The Guardian* een interessant artikel dat de relatie belichtte tussen waarom de progressieve kant van de politiek kunst steunt en gelooft in klimaatverandering en waarom de conservatieve kant van de politiek argwanend tegenover kunst staat en klimaatverandering weigert te erkennen. De essentiële component is het woord 'verandering'. De progressieve kant van de politiek gelooft dat verandering goed is, terwijl de conservatieve kant van de politiek verandering tegengaat en wil dat de status-quo blijft zoals hij is. Daardoor krijg je een neoliberale regering, zoals jullie huidige coalitie, die staat voor conservatieve belangen. Zaken die deze overtuiging bedreigen, zal de regering proberen te ontmantelen. De kunst is een van die dingen."

Waar denk jij aan als je hoort over de bezuinigingen op de kunstsector in Nederland?

“Wat zonder twijfel gaat gebeuren – en dit is begrijpelijk – is dat de bestaande culturele instituten alles zullen doen om te blijven bestaan. Ik kan me voorstellen dat er een soort ‘onder vuur’-mentaliteit zal gaan heersen: ‘laat ons beschermen wat we hebben, zodat we door kunnen gaan met bestaan en proberen verdere bezuinigingen het hoofd te bieden’. Dus wat voor bezuinigingen worden dan gemaakt binnen die instituten? Wat zal blijven bestaan is het budget om te kunnen opereren. De bezuinigingen zullen gemaakt worden in de programmering, en het eerste dat geschrapt zal worden is waarschijnlijk de investering in jong talent – het levensbloed van de volgende generatie kunstenaars. Snijden in de ontwikkelingstrajecten van opkomende kunstenaars is dramatisch voor de ontwikkeling van de nationale cultuur. Daar kun je niets tegenin brengen. In de komende twee jaar, zullen deze opkomende kunstenaars geld zoeken voor de projecten die ze willen maken, maar dat geld zal er niet zijn omdat er zo drastisch in het budget gesneden is.

“Ten tweede zullen waarschijnlijk de internationale culturele investeringen verdwijnen. Ik denk dat dit ernstige gevolgen zal hebben, want de Nederlanders staan wereldwijd bekend als zeer toegewijd aan internationale culturele uitwisseling. Toen ik een paar weken geleden Istanbul bezocht voor een IETM *meeting*, namen de Nederlanders het voortouw in het opstarten van projecten in 2013. Zoals ik het heb begrepen, komt er een hoop geld voor 2013 vanuit het budget van buitenlandse zaken. Maar als er geen projecten voortkomen uit de culturele fondsen door bezuinigingen, dan lopen we het risico dat cultuur gebruikt wordt om politieke doeleinden te

dienen. Non-politieke, culturele projecten worden dan gekort, verminderd of opgeheven. Dit is gevaarlijk voor zowel het culturele als politieke landschap.”

“Ten derde zal hierdoor een groter probleem ontstaan: als dit gebeurt in Nederland, zal de impact overal in Europa gevoeld worden. Wanneer men een reeks van argumenten opbouwt tegen het subsidiëren van cultuur, vallen er gaten die moeilijk gevuld kunnen worden. De revisie van het culturele beleid in Holland zal onvermijdelijk effect hebben op andere landen. Het enige wat men nodig heeft is een simpele opening in de manier waarop mensen denken en cultuur waarderen. En als dat gebeurt, dan zal de publieke opinie snel veranderen, want mensen raken gewend aan de vraag: wat is de waarde van cultuur? Tot nu toe lag die vraag niet echt op het bord van noordwestelijk Europa. Maar kijk naar Vlaanderen: recentelijk zijn daar bezuinigingen ingevoerd – misschien niet op de schaal zoals die in Holland worden voorgesteld, maar toch behoorlijk. Het is een domino-effect.’

“Dus wat zijn de consequenties? Laten we bij het voorbeeld van Vlaanderen blijven. Internationaal gezien neemt de Vlaamse moderne kunst een voorhoedepositie in, op het gebied van hoe dingen artistiek gemaakt worden, de manier waarop dingen cultureel georganiseerd worden, hoe gezelschappen en culturele instituten onderling contact zoeken, enzovoorts. Het hoogontwikkelde culturele beleid van de Vlamingen komt door eerdere omvangrijke overheidsinvesteringen die aangedreven werden door een voortdurende lobby vanuit de sector, het kwalitatieve

kunstaanbod en een strategische positionering van de Vlaamse cultuur in België. En het heeft Vlaanderen midden in een wereldwijd cultureel discours geplaatst, waardoor het een mondiaal belang heeft verworven. Kijk ook naar een land zoals Zuid-Korea, dat tien jaar geleden cultuur zo ongeveer als basis van zijn economische ontwikkeling ging beschouwen. Deze keuze heeft zonder twijfel effect gehad op hoe Zuid-Korea tegenwoordig in de wereld gezien wordt. Dat culturele standpunt heeft een economisch effect gegenereerd.”

Hoe zou je dat economische effect samenvatten?

“Zuid-Korea is een interessant en duidelijk voorbeeld van hoe een cultuur zichzelf globaal kan neerzetten. Door het gastheerschap aan het WK voetbal heeft Zuid-Korea zijn hele wezen om kunnen buigen van ‘intern’ naar ‘internationaal’. Vanuit mijn eigen ervaring kan ik zeggen dat het een land was dat altijd heel erg naar binnen gekeerd was. Na het WK werden de Zuid-Koreanen, om verschillende redenen, sterk internationaal georiënteerd. Ze gingen zichzelf compleet anders zien. Het had gedeeltelijk te maken met het succes van het voetbalteam, maar gedeeltelijk ook met de manier waarop het evenement gekoppeld werd aan Koreaans cultuurbesef.

Het promoten van dit cultuurbesef begon vrijwel meteen na de Aziatische crash van 1997, toen alle Aziatische economische grootmachten – waaronder Zuid-Korea – een daling in hun economie zagen. De Zuid-Koreanen bouwden hun economie

weer op, en tijdens dat proces werd cultuur meer en meer een deel van de sociale en economische verhoudingen. Zij realiseerden zich dat, om hun land begrijpelijk te maken voor mensen van buitenaf, ze een bepaalde manier van communiceren nodig hadden. Er moest meer gebeuren dan aan onderhandelingstafels te gaan zitten en te zeggen: ‘Nou, als jij ons twaalf miljoen geeft, dan geven wij jou zus- en zoveel van dit product’. Wat ze eigenlijk nodig hadden was een manier om te zeggen: ‘Zo denken wij. Dit is hoe wij ons voelen. Dit is hoe wij ons historisch en cultureel ontwikkelen’. En de beste manier waarop je dat kunt doen, is door een bepaalde verbintenis aan te gaan met Zuid-Koreaanse kunst.”

Dus eigenlijk zeg je: kunst kan economische Geloofwaardigheid versterken.

“Ik denk dat het waar zou kunnen zijn, gezien vanuit een economische blik. Het economische argument is: we gebruiken cultuur om onze economische ondernemingen uit te breiden. Maar dat is erg klinisch en nogal uitbuitingsgericht. Vanuit een artistiek blikveld zou je kunnen zeggen dat geen enkele economische uitwisseling verder komt zonder het leren begrijpen van de mensen waar je mee werkt. Als je je verbindt door middel van cultuur, zal je economische partner een dieper begrip hebben voor je cultuur en zul jij een beter inzicht krijgen in de culturen waar je mee werkt. Als een natie heb je de mogelijkheid om de manier waarop je denkt over de wereld te ontwikkelen.

Om terug te komen op wat er momenteel gaande is in Nederland: daar zie je een terugtrekkende beweging in die

manier van denken. Het is niet alleen een terugtrekking van het culturele paradigma, het is zelfs een onvermijdelijke terugtrekking van het economische paradigma. Het is een terugtocht naar de veiligheid binnen de eigen grenzen.”

Je zei dat het bevragen van de waarde van kunst tot nu toe nog niet op de onderhandelingstafel heeft gelegen. In plaats van je te vragen waarom mensen zo zijn gaan denken, zou je me misschien kunnen vertellen waarom deze kwestie zo lang uit de publieke opinie is gebleven?

“Goede vraag. Komend uit Australië, waar deze vraag altijd deel is van het debat, en kijkend naar veel landen in Europa, waar dit vraagstuk tot voor kort geen deel was van het debat, kan ik zeggen dat het te maken heeft met de manier waarop kapitaal – en zijn verdeling – de maatschappij beïnvloedt. Door kapitaal een centraal onderwerp te maken in de hoofden van burgers, wordt de waardering voor cultuur en maatschappij onvermijdelijk weggedrukt. We hebben het hier over corporatisme, dat voor mij de naam is van een vertekening van het kapitalisme, zeg maar hyperkapitalisme. Corporatisme is heel anders dan het klassieke kapitalisme zoals Marx of econoom Adam Smith het beschreven. Ik denk dat het klassieke kapitalisme erkent dat het de instemming van de arbeiders nodig heeft om te functioneren. In de geïdealiseerde versie van het klassieke kapitalisme moet de werkgever – de kapitalist, degene die winst gaat maken – zorgen dat zijn arbeiders tot op zekere hoogte tevreden zijn. De arbeider moet het gevoel hebben dat hij er ook iets voor krijgt, wil het klassieke kapitalisme goed functioneren.”

Brood en spelen?

“Brood en spelen, inderdaad. Je moet kunnen werken, je moet je kunnen uitleven, je moet kunnen slapen. Je moet je goed voelen over het werk dat je doet om productief te kunnen zijn. En ik denk – als essentieel van het klassieke kapitalisme – dat er een premisse in zit waarbij de werkgever, of hij nu wil of niet, gewoonweg voor de arbeider moet zorgen. Corporatisme daarentegen – een belangrijk speelveld voor het neoliberale gedachtegoed – breekt met deze opvatting. Corporatisme zegt: de arbeider is niet langer belangrijk. Binnen corporatisme gaat het slechts om de aandeelhouder en de consument. De arbeiders dienen geëxploiteerd te worden, zodat de consument en de aandeelhouder kunnen profiteren. Als dat zo is, dan gaat het altijd alleen maar eerst over het geld. De vraag van de aandeelhouder zal zijn: ‘hoeveel kan ik krijgen, hoeveel winst kan ik maken?’ En de vraag van de consument zal zijn: ‘hoeveel kan ik uitgeven?’

Dus als deze vragen het denken van burgers bepalen, als het centraliseren van kapitaal gaat over het wegdrücken van culturele en sociale waarden in de geest van de samenleving, dan brengt ons dat onvermijdelijk naar het punt: waarom vermindert de waardering voor kunst? Deze is in verval simpelweg omdat er een verandering is in de dynamiek van hoe mensen denken: weg van socio-culturele verbintenissen en op weg naar eigen economische interesses.”
Dat verklaart ook de teloorgang van het idealisme?

“Inderdaad. En ik denk dat deze zeer giftige mutatie van het kapitalisme een andere omgeving schept dan wat er gaande was tijdens het grootste gedeelte van de twintigste eeuw.”

Dat is interessant, vooral omdat de grondbeginselen voor het huidige beleid ten aanzien van de Nederlandse kunstsubsidie ongeveer 65 jaar geleden is gevormd en rechtstreeks uit de ideologie van na de Tweede Wereldoorlog voortkwam. Het idealisme voor gesubsidieerde kunst had te maken met het herbouwen van de identiteit en waarden, en mensen weer samen te brengen. Het is geen toeval dat in de late jaren '40 de Verenigde Naties opgericht werden, of dat er een wijdverspreide opkomst was van internationale culturele festivals zoals in Avignon en Edinburgh of het Holland Festival. Gesubsidieerde kunst werd gezien als een verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid om cultuur in elke Nederlandse regio te verspreiden. Een destijds nieuwe invulling van het *Bildungsidee*.

Momenteel is het politieke klimaat drastisch aan het veranderen. Daardoor weet de Nederlandse gesubsidieerde kunstsector niet hoe ze moeten reageren. Het gangbare discours van denken over, bevorderen en verdedigen van de kunst wordt in zijn geheel terzijde geschoven door neoliberale machtsinvloeden. Die stellen: 'het is establishment en daarom slecht'. Het hele discours wordt onder embargo geplaatst, gegijzeld zelfs. Dus zodra de kunstsector het oude discours probeert te aan te halen, wordt de ronkende retoriek van de conservatieve politici in feite alleen maar kracht bijgezet.

“Dat is heel erg waar. Echt, de uitdaging van de kunst ligt zonder twijfel bij het vinden van een nieuwe taal. Het zal een gigantische hoeveelheid inspanningen kosten om te proberen een taal te vinden die je niet telkens terug bij af brengt. Een alsmat terugkerend mechanisme binnen de neoliberale politiek is het denken opdelen in hokjes, zodat zaken makkelijk weggezet kunnen worden. 'Dit is goed, en dat is slecht'. Neem George Bush: 'je bent voor ons of tegen ons'. Dat is eigenlijk de hele veronderstelling van het neoliberale gedachtegoed. Dit haalt de gedachten en het denkproces overal uit. Het gaat niet over dingen proberen te laten werken. Het gaat niet over democratie. Het gaat niet over het democratische proces. Het probeert het individu niet te verbeteren. Het gaat niet over sociale verbeteringen. Het gaat enkel over: 'wij zijn goed en zij zijn slecht'. Om jezelf van dat slagveld te halen, moet het discours veranderen.”

Een nieuwe taal vinden...?

“Misschien moeten we beginnen met te bekijken hoe de betekenissen van de woorden van het oude discours worden vervormd. Denk niet dat die betekenissen behouden kunnen worden, want als je eenmaal aangevallen wordt, moet je je manier van denken veranderen. Dus je verandert ofwel je woorden, of je versterkt de betekenis achter die oorspronkelijke woorden door het bedenken van een nieuw soort taal. Een van de manieren om dat te doen – maar ik denk dat je hier heel voorzichtig mee moet zijn – is om te zeggen: 'je kunt de professionele kunst niet scheiden van de gemeenschap'. Je schaadt het maatschappelijke leven door

geld weg te nemen van professionele kunstenaars, omdat zij degene zijn die gemeenschappen in gaan, er hun werk laten zien en ideeën ontwikkelen.”

Geef je dit voorbeeld als een mogelijke verdediging? De Nederlandse kunstsector heeft al geprobeerd zijn bestaansrecht te bewijzen door op het belang voor de gemeenschap te wijzen, maar dat argument is door de neoliberale politici simpelweg overboord gegooid door een pakkende *catchphrase*: ‘de gewone man’. De neoliberale politici zeggen: ‘de gewone man gaat niet naar jouw voorstellingen. Jouw kunst is bourgeois, links, niks meer dan een hobby’. Ook al weet niemand wie nu precies bedoeld wordt met ‘de gewone man’, toch wordt deze langzamerhand de norm voor de samenleving als geheel.

“Dan moet je, voordat je het discours verandert, een streep in het zand trekken. En je moet die streep trekken omdat je tijd nodig hebt om het discours te veranderen. En dat gaat niet een-twee-drie gebeuren. Je kunt die streep trekken door te zeggen: ‘bewijs het.’ Je moet tegen ze zeggen: ‘bewijs maar dat de gewone man niet naar onze voorstellingen komt. Wij hebben namelijk een stortvloed aan informatie dat de gewone man *altijd* naar onze voorstellingen komt. Wij komen *wel* bij de gewone man langs, wij zijn de gewone man! Dus als je geld bij ons weghaalt, neem je geld weg bij de gewone man, want wij zijn met elkaar vervlochten’. Hun bluf doorzien is de eerste strategie. Dat zal tijd opleveren. Vervolgens is het een kwestie van uitdokteren. Je moet ontleden wat het is dat ze zeggen.

De realiteit is dat je op een gegeven ogenblik met een economisch argument moet komen.”

Denk je? Zelfs het economische argument zet al geen zoden meer aan de dijk.

“Laat me je vertellen over een studie in Wenen, eind jaren negentig. De Weense gemeenteraad zocht een manier om het culturele budget te verkleinen, en liet een economisch rapport opmaken als bewijsvoering voor het verminderen van het culturele budget. Maar toen het rapport af was, stond erin dat voor elke shilling die uitgegeven werd aan een artistiek product, er twee shillings terugvloeden naar de economie. Het rapport gaf het voorbeeld van een moeder en een vader die een avondje uitgaan: voordat zij naar het theater gaan, betalen zij eerst een babysitter, gaan ze uit eten, nemen ze een taxi, enzovoorts. In reactie op dit rapport heeft de Weense gemeenteraad het budget verhoogd. Dus het economische argument van de neoliberalen is niet steekhoudend. We weten dat kunst cruciaal is voor de economie. Momenteel is er zoveel literatuur over te vinden: Richard Florida’s *The Creative Class* bijvoorbeeld.”

In Nederland zijn ook enorm veel rapporten opgesteld. Zelfs in deze gevallen hebben de neoliberalen hun antwoord klaar: ‘Goed, kunst mag de economie dan wel baten, maar de kunst zelf is alleen voor de mensen die ernaartoe gaan. Kunst is elitair en bourgeois, dus laat de bourgeoisie maar zelf voor de kunst betalen. Met andere woorden: privatiseer de kunst maar’. Het effect van dit neoliberale tegenargument is dat de

stemmen binnen de kunstsector opnieuw diffuus worden en uiteen vallen. Je zou het een typische ‘verdeel en heers’ kunnen noemen.

“Dat is inderdaad een neoliberale tactiek. Ik denk dat de kracht van het neoliberale denken ligt in het generaliseren van het discours. Het gebruikt termen als ‘bourgeois’ en ‘de rijken’. Het is ironisch dat de meeste mensen die het neoliberalisme aanhangen, bourgeois en rijk zijn. Dus moet je dat verband ontleden en terug naar hen gaan en vragen of de jongeren die naar je voorstellingen komen kijken bourgeois of rijk zijn. ‘Als je zegt ‘bourgeois en rijk’: wie bedoel je dan? We doen zoveel dingen op scholen op scholen en in het hele land. Zeg jij dat al die mensen die daar komen eigenlijk bourgeois en rijk zijn? En als je dat zegt, dan zeg je tegelijkertijd dat de gewone man bourgeois en rijk is. Dus, wat is je punt nu eigenlijk?’ Je zult zien dat het allemaal cirkelredeneringen zijn. Dat is de reden waarom ze zo succesvol zijn, omdat bij elk voorbeeld dat zij aanhalen, de taal alarmerend is, sensationeel en zodanig dat allerlei belletjes gaan rinkelen in de hoofden van mensen. Het is een taal die hen weg doet drijven bij het eigenlijke belang van kunst. Vandaar dat de opdracht van de kunstsector is om iedereen bij de les te houden.”

Een belangrijke retorische neoliberale techniek van de is de anafoor: een herhaling van zinsneden die hun belang krijgen door de herhaling zelf, niet noodzakelijkerwijze omdat ze waar of bewezen zijn. Geert Wilders heeft bijvoorbeeld het stokpaardje: ‘dit land is niet bedoeld om...’. Zonder te verduidelijken hoe het wel zou moeten zijn, wie het zo heeft

bedoeld en of er ooit überhaupt een bedoeling was. Wat er gaandeweg gebeurt, is dat Wilders dezelfde woorden telkens weer gebruikt, totdat zij een waarheid op zichzelf worden.

“Er is een as van het kwaad, er is een as van het kwaad, er is een as van het kwaad... Inderdaad, er *is* een as van het kwaad?!’ Het is net als bij subliminale reclame. Hoe vaker je het bericht hoort, des te meer het een onomstotelijk en onweerlegbaar feit wordt en des te meer mensen zo gaan denken. Ik heb het zien gebeuren in Australië. Toen het neoliberalisme er vijf of zes jaar geleden op zijn hoogtepunt was, werd alles aan de progressieve zijde van de politiek krachteloos. Zo sterk waren de emoties die door conservatieve zijde losgemaakt werden. De progressieve kant van de maatschappij is daar ook nog eens zeer vatbaar voor zulke emoties. Op een gegeven moment ga je jezelf afvragen: ‘waarom ben ik er vatbaar voor? Ben ik het misschien eens met wat ze zeggen?’

Op een gegeven moment moet je in de geest kruipen van de neoliberalen. Je kan niet rond de tafel zitten met je mede-progressieven en maar wat verzinnen. Zo werkt het niet. Je moet *hen* in de discussie brengen. Door naar hen te luisteren, kun je leren begrijpen wat het is dat ze proberen te zeggen. Je kunt die mensen niet buiten de discussie laten. In Australië gebruikten de progressieven veelal dezelfde tactieken die de neoliberalen tegen hen gebruikten: ‘jij bent de vijand, wij gaan niet met jou werken. We gaan je alleen bevechten’. Maar je moet ze juist als mensen behandelen en erop vertrouwen dat

je altijd genoeg menselijkheid kunt oproepen bij wie dan ook. Vervolgens is het aan de burger om zijn keuze te maken.”

Afgelopen februari, vlak voor de Nederlandse gemeenteraadverkiezingen, had het Ro Theater woordvoerders van alle politieke partijen in Rotterdam uitgenodigd om een theatervoorstelling te zien. Daarna was een debat over kunst. De woordvoerder van Leefbaar Rotterdam – die alle gesubsidieerde kunst wil afschaffen – vertelde hoezeer hij door de voorstelling was geraakt. Meteen daarna werd hem gevraagd of hij dacht dat deze voorstelling elitair was, zoals zijn beleidsprogramma stelde. Natuurlijk kon hij niet meer terug. Hij probeerde het wel, maar het publiek jowde hem uit en kreeg zijn politieke stelling een flinke deuk.

“Dat is een voorbeeld van hoe je het moet doen. Je moet vertrouwen in de maatschappij die boe kan roepen als iemand zijn politiek vanuit zijn hart niet kunt rechtvaardigen. De neoliberalen rechtvaardigen hun politiek vanuit de portemonnee. Maar als je die façade openbreekt en wanneer zij vanuit hun hart spreken, zul je zien dat portemonnee en hart ver uit elkaar liggen. Het enige dat we nu moeten doen is die verwijdering zichtbaar te maken om het neoliberale gedachtegoed te laten zien voor wat het werkelijk is. En dat is niet in het belang van de bevolking. Het is niet in het belang van de gewone man. Het is simpelweg een manier om meer macht en invloed te krijgen voor een kleine groep mensen. En de reden waarom zij de woorden zoals ‘elitair’ gebruiken, is omdat ze zo over zichzelf denken. Als je hen steeds weer dezelfde woorden hoort kiezen, is het heel belangrijk om die

woorden in acht te nemen. Je zult erachter komen dat zij in feite hun eigen tekortkomingen projecteren op anderen.”

En dat ze, zodoende, zichzelf willen onttrekken aan de discussie.

“Inderdaad. Ze moeten weer aangesproken worden, ze moeten terug in de discussie gebracht worden. Je moet zeggen: ‘bewijs het. Wat bedoel je met deze woorden? Wat bedoel je met ‘rijk’? Wat bedoel je met ‘bourgeois? Wat bedoel je als je ‘elitair’ zegt?’ Zo zorg je ervoor dat deze woorden geen feiten worden. We hebben de verantwoordelijkheid om de betekenis van deze woorden voor iedereen inzichtelijk te maken, zodat iedereen weet wat er aan de hand is.”

Laten we teruggaan naar wat er nu op het spel staat. De nieuwe regering gaat 200 miljoen bezuinigen. Dus eigenlijk is het al te laat. Zou je nog eens willen opsommen wat zal gebeuren?

“Als de bezuinigingen zo omvangrijk zijn als ze worden voorgesteld, dan zal er terugval zijn in de productie van Nederlandse kunst. Mensen zullen hun baan verliezen, kansen voor jonge, opkomende kunstenaars zullen verloren zijn, de mogelijkheden om te projecten op te zetten zal worden verkleind, risico zal uit het artistiek beleid verdwijnen en daardoor zal de algehele nationale cultuur krimpen. Dat is waarschijnlijk het eerste dat mensen zullen merken. In het geval van samenwerking tussen Nederland en de rest van Europa, stel ik me voor dat mensen keuzes maken op

basis van hun belang om voort te bestaan, grenzen zullen stellen en internationale coproducties dus stopgezet zullen worden. Zo zal er minder uitwisseling zijn, niet alleen op artistiek gebied, maar ook qua ideeën over beleid en besteding van geld. Dat zal zijn weerslag hebben op culturele geldstromen en de mentaliteit van de kunstenaar. Dat zal op zijn beurt de burger beïnvloeden, die zichzelf minder als deel van Europa beschouwt. En dat is dan een probleem voor de rest van Europa. Als de Nederlanders zichzelf minder een deel van Europa voelen, dan zijn er implicaties op elk gebied waarop een land met andere culturen omgaat: historisch, cultureel, sociaal, psychologisch. En daardoor zal de manier waarop de rest van Europa met de Nederlanders zal omgaan veranderen. Vanuit mijn optiek is dat een zeer vruchtbare samenwerking geweest. Vanzelfsprekend met *ups* en *downs*, maar over het algemeen gesproken in een voorwaartse beweging. Als je die beweging terugdraait of stopt, als je die afsnijdt zoals de touwtjes van een marionet, dan valt de samenwerking om en wordt zij levenloos. Dus het risico is dat het neoliberale beleid het leven uit de Nederlandse cultuur zal knippen. En dat zal een impact hebben op de manier waarop de burgers hun sociale en dagelijkse leven invullen.”

Sommige mensen zijn sceptisch en afwachtend over het hele gebeuren rondom de bezuinigingen. Ze zeggen: ‘laten we geduldig zijn. Misschien krijgen we het moeilijk de komende paar jaar, maar laten we bijvoorbeeld hopen dat het kabinet valt en er een meer kunstminnende regering voor terugkrijgen’. Maar zullen die 200 miljoen ooit terugkomen?

“Dat zal niet gebeuren. Onmogelijk. Als ze 200 miljoen van het budget halen, maakt het zelfs niet uit of je over vier jaar of eerder opnieuw een zeer progressieve regering krijgt of niet. Ze gaan dat geld niet teruggeven, omdat er altijd een bredere economische reden zal zijn om dat geld aan iets anders te besteden. Dus als het geld weg is, zie je het niet meer terug.”

David Pledger is *project director* van het huidige samenwerkingsverband tussen de Australian Council of the Arts en IETM. Pledgers academische achtergrond omvat Politicologie, Cinema, Theater Studies en Asian Studies. Naast zijn talrijke ondersteunende en adviserende rollen is hij de artistiek leider en oprichter van *nyid* (*not yet it's difficult*); een van de gezaghebbende interdisciplinaire kunstgroepen in Australië, die performances, projecten in de openbare ruimte, voorstellingen, installaties, experimentele video en op kunst gebaseerde televisiedocumentaires produceert.

Tobias Kokkermans is dramaturg van het RoTheater en redacteur van Theater Schrift Lucifer. In Lucifer #9 verscheen “Huilende mannen”, over schoonheid en schaarste in *Orfeo* van De Veenfabriek. In ditzelfde nummer van Lucifer (#10) is een artikel van Kokkermans opgenomen over het IJslandse theaterfestival Lokal.

Dit artikel werd geschreven in het Engels en vervolgens door Elfie Tromp en Tobias Kokkermans vertaald in het Nederlands. De originele versie is te downloaden op www.theaterschriftlucifer.nl